

OBSAH

Úvodem	7
-------------------------	---

JARO

Předjaří.	10
----------------------------	----

Matěj (24. února)	10
Lidové zvyky – Svatý Matěj – Matějská pouť – Světci a patroni	

Řehoř (12. března)	12
Svatý Řehoř – Liturgie – O zvonech a vyzvánění	

Lidové tradice	13
Oráči a země – <i>Kopali, vorali...</i> – <i>Oráčovi společníci</i> – Řehořské voračky – Řehořské vojsko žáků	

Josef (19. března)	17
Příběh Marie a Josefa – Svatý Josef – Andělské zvěstování a rovnodennost	

Přišlo jaro do vsi	20
Setba a rozsévači – Ochrana pole – Lidová magie a pověra – <i>Sil jsem proso</i> – Apríl – duben	

Velikonoce	23
Dvojitá tvář Velikonoc – Pohanské oslavy jara – Židovský Pesach	

Velikonoce a křesťanská tradice	24
Velká noc – Velikonoce – Velikonoční příběh Ježíše Nazaretského – Bible, evangelia, apokryfy – Ježíšova družina a magické číslo 12 – Velikonoce a jarní úplněk	

Postní doba a čas příprav	25
Popeleční středa – Postní neděle a lidové zvyky	

Pašije a pašijový týden	29
Škaredá středa – Zelený čtvrtek – Poslední večere	

Lidové tradice	30
Blechy ven! – Klapání a hrkání – Honění Jidáše, „jidášky“ a med	

Velký pátek	34
Ukřižování Ježíše – Kalvárie a křížová cesta – Zastavení – Postavy křížové cesty – INRI – Veroničina rouška, veraikon a turínské plátno – Boží hrob – Pašijové hry	
Lidové tradice	39
Zákazy práce – Kouzelná nit – Magie vody a země – Velký pátek a poklady – Kráľ hadů	
Bílá sobota	43
Svěcení ohně – svěcení světla – Vzkříšení – Paškál	
Lidové tradice	45
Magie ohně – Mazanec a beránek	
Boží hod velikonoční	46
Tajemství Velké noci: prázdný hrob	
Lidové tradice	46
Tři Marie a filuta mastičkář – Posvěcené pokrmy a kult země – Velikonoční hody	
Velikonoční pondělí	47
Pomlázka – Pomlázka a láska – Vejce – Barevná vajíčka a kraslice – Symbolika barev – Hry o vajíčka – Symboly Velikonoc – „Hody, hody doprovody“ a velikonoční koleda – <i>Nápisy na kraslice – Hody, hody doprovody</i>	
Jarní slavnosti pražských řemeslníků	55
Slamník – Fidlovačka – Řemeslníci a cechy – <i>Škádlení řemeslníků</i> – O písních kramářských	
Jiří (24. dubna)	59
Svatý Jiří – Kult svatého rytíře	
Lidové tradice	60
První pastva – Pastýř – Hlásání a halekání – „Do svatýho Jiřího nebojte se hada žádnýho“ – Zlatovláska	
Filipjakubská noc (30. dubna)	67
Svatý Filip a Jakub – Posvátné ohně Keltů – Oheň a pálení čarodějnic – Valpuržina noc a svatá Walburga – Pověry o čarodějnicích – Čarodějnictví a Svatá inkvizice	
Máje	71
Máj – ochrana obce i pocta vrchnosti – Máj jako vyznání lásky – Kult panenství a „májová“ – „Když se v máji blýská...“ – Měsíc květů a lásky – Majálesy – <i>Kde, láska, kdes byla?</i>	
Florián (4. května)	77
Svatý s vědrem – Svatý Florián – Usmiřování ohně	
Ledoví muži (12.–14. května)	79
Kdo byli tři „zmrzlíci“ a mokrá svatá?	

Jan Nepomucký (16. května)	80
Skutečnost a legenda – Pomuk – Nepomuk a spor o svatého – Svatý na mostě a pět hvězd – Stříbrné mauzoleum – Svatojánské poutě	

LÉTO

Podletí	86
Senoseč	86
„Sena“ a „otavy“ – Svatý Vít a Čechy – Svatý Vít (15. června) – Relikvie – <i>Trávo, trávo zelená</i>	
Letnice a svatodušní svátky	90
Křesťanská tradice	90
Svátek Nanebevstoupení Krista – Seslání Ducha svatého – Apoštolové a vznik křesťanské církve – Svatodušní svátky	
Lidové tradice	91
Letnice, rozálie, „zelené“ svátky – Králenké (královské) slavnosti – Letniční král a jeho družina – Koupání krále – Honění a stínání krále – Stínání žáby – Jízda králů – Král jako oběť? – Hry na krále a králku – Královničky, králky a královny – Čištění studánek – Uctívání pramenů – O čistotě – Kult vody – <i>Voda, vodička</i> – Tajemné svátky rusalné – Obcházení polí a prosebné průvody – Střílení „ku ptáku“ a ptačí král	
Boží tělo	105
Svátek Nejsvětější svátosti – Slavnost s procesím	
Letní slunovrat	107
Kult slunce a sluneční božstva – Tři zlaté vlasy děda Vševěda – Kult slunce a křesťanství	
Jan Křtitel (24. června)	112
Svatý Jan Křtitel – Prorok Jan Křtitel – O křtu a křesťanství	
Lidové tradice	113
Svatojánská noc a oheň – Svatojánská postýlka – Čarodějné kvítí – O magii v léčitelství – <i>Zaříkání</i> – Milostné čarování – Věnce a věnečky – <i>Vijte věnce</i> – Alabastrová ručička	
Petr a Pavel (29. června)	124
Svatý Petr – Svatý Pavel – „Svatá dvojice“	

Lidové tradice	125
Pověry a rčení – „Zapřel ho jak Petr Krista“ – Když chodil Pán Ježíš s Petrem po zemi: O Petrových „nicech“ – Petře, zapijme to!	
Cyril a Metoděj (5. července)	128
Slovanští věrozvěstové, Velehrad a lidová tradice	
Jan Hus (6. července)	130
„Svatý“ kacír – <i>Hranice vzplála</i>	
Žně a dožínky	132
Žatva – <i>Pojďte žat!</i> – Svatá Markéta (13. července) – Svatá Marie Magdalena (22. července) Zařikání proti bouři – Slavnost sklizně – Dožínky – Dožínkový věnec – „Baba“ a „panenka“ – <i>Žně se nám skončily</i> – O Ječmínkovi	
Poutě	141
Svatý Jakub (25. července) – Lidové tradice – Shazování kozla Poutí – Poutě v Čechách a na Moravě – Místní poutě – Přijela poutě...	
Anna (26. července)	146
Svatá Anna – Anna matka a babička – Lidové tradice – <i>Andulko má milá</i>	
Mariánský kult	149
AVE – EVA – Uctívání Panny Marie – Mariánská poutní místa a svátky – Mariánský cyklus – Hlavní mariánské náměty – Typy zobrazení Panny Marie – Krásné madony – Černé madony – Symbolika v mariánských obrazech – Obrazy milostné a zázračné – Mariánský sloup – Růženec – Loreta – <i>Otčenáš</i> a <i>Zdrávas</i> – Lidové tradice – <i>Stála panenka Maria</i>	

PODZIM

Babí léto	160
Oslavy na dokončenou	160
Len a ženy – Petrolenka a dotržek – Od pazdeří ke konopické – Dočesná – Vinobraní – Zarážení hory – O víchu – Dionýsos, Mojžíš, Kristus a víno – Jablůň versus švestka – Dokopná	

O škole	168
Trivium a náboženství – Kantoři – Hra učením – <i>Když jsem chodil do školy: Rozpočítadla, škádlivky, hádanky</i>	
Jarmark	172
Trhy, jarmarky a tarmarky – Na paměť tržiště – <i>Bude jarmark, bude...</i> – Sova a sedlák	
Svatý Václav a české nebe	176
Svatý Václav: † 28. září 935, nebo 929? – Světec a patron české země – Kníže Václav a Karel IV. – Svatováclavská koruna a kaple – Lidová tradice – Živá tradice národa – Pomník vévody české země – <i>Svatováclavský chorál</i>	
České nebe	179
Svatá Ludmila – Palladium české země – Svatý Vojtěch – Svatý Prokop – Svatá Anežka Česká – Z českých pověstí: Až kníže kopí potěžka – Vidění svaté Anežky	
Na mlátě	184
Mláčení obilí – Sláma, došky, slaměny – Rytmus cepů	
Do mlýna	186
„Pekla vdolky z bílé mouky“ – O mlýnech a mlynářích – <i>Mlynářské řemeslo</i> – Jak krajánek učil hastrmana hrát na housle – O silném Honzovi	
Hody a posvícení	194
O posvícení, posvěcení a hodu – Posvícení „naše“ a „císařské“ – Slavnost hojnosti – Koláče – Na zlaté hodince – Moravské hody a stárci – Stínání berana – Stínání kohouta – Zákaz krutého obřadu – Tradice oběti – <i>Bude posvícení</i> – <i>U muziky</i> – Kmotr Matěj	
Dušičky	205
Svátek Všech svatých a Památka zesnulých – Keltský „den zemřelých“	
Lidové tradice	206
K počtě zemřelých – Představy o smrti – Návraty ze záhrobí – Masky a dýně – <i>Ze země jsem na svět přišel</i> – <i>Vyzvánění zvonů</i> – Smrt kmotřička – <i>Hádala se duše s tělem</i>	
Martin (11. listopadu)	214
Svatý Martin – Martinský svátek a správa obce	
Lidové tradice	215
Svatý Martin a husy – Martinská husa – Martinské rohlíky – Bejkova svatba a svatomartinská sýpka – Ponocný a ponůcky – O „martínkování“ – „Martínci“ a „petrovšti“ – Martinské koledování – Novodobé tradice	
Kateřina (25. listopadu)	220
Svatá Kateřina – Ze staročeské legendy – Kateřinské zvyky a zábavy – <i>Káčo, Káčo, Kačenko</i>	

Přástky a přadleny	222
„Krátký den, dlouhá nit“ – Předení na vřeteno a na přeslici – „Po přeslici“ – Kolovrat – O přástkách – Přástkové zábavy – Dlouhá noc – O třech přadlenách	

ZIMA

<i>Adventní čas</i>	232
Advent	232
O adventu – Proč začíná advent v neděli – Liturgický (církvní) rok	
Ondřej (30. listopadu)	234
Svatý Ondřej – Svato Ondřej a Zlaté rouno	
Lidové tradice	234
Ondřejské čarování – Milostné věštění – Tajemné bytosti – Adventní obchůzky	
Novodobé adventní tradice	237
Betlémské světlo – Adventní věnec – Adventní kalendář – „Kovové“ neděle	
Barbora (4. prosince)	239
Svatá Barbora – Svato Barbora a horníci – Barborky a barborky – Obchůzky s nadílkou	
Mikuláš (6. prosince.)	241
Svatý Mikuláš z Myry – Mikulášská tradice: obchůzka s nadílkou – Mikulášův doprovod – <i>Já jsem svato Mikuláš</i> – Mikulášský „svět“ a „zahrádka“ – Mikulášovy proměny – Santa Claus – Kdo je biskup?	
Lucie (13. prosince)	246
Svatá Lucie – Svato Lucie a čarodějnice – Lucky, Lucy, Luciny – Lucky ometačky – Strašidelná perechta – Proč svato Lucie noci upije?	
Mikulášské a vánoční trhy	249
Tradice trhů – Slavnostní začátek – Vánoční trh a tradiční řemesla – O perníku – Trdlo a trdelník – Vrkoč	
Vánoce	252
Zimní slunovrat	252
Magie zimního slunovratu – Římské saturnálie – Slunovrat a Keltové	

Vánoce a křesťanská tradice	253
Slunovrat a vznik Vánoc – Biblický příběh narození Ježíše – Pastýři a andělé – Obrazy Narození Krista – Vánoční dny a jejich pojmenování – Proměny Vánoc	
Čas příprav	257
„Šťastné a veselé“ – Novoročenky a pražský purkrabí	
O betlému	259
První jesličky – Italská kolébka betlémů – Scéna a postavy betlému – České betlémy	
Štědrý den (24. prosince)	263
<i>Narodil se Kristus Pán</i> – Symbol světla – O dárcích a „Ježíšku“ – Vánoční stromek – Vánoční ozdoby – Ryba jako symbol – Magické jmelí – „Svaté dřevo kříže“ – O jablku – Svátek Adama a Evy	
Lidové tradice	269
U štědrovečerního stolu – Obřadní krmení zvířat – Oheň a vykuřování – Štědrovečerní rámus – Kouzelná moc zeleně a ovoce – Magie vody – Předpovídání počasí – Věštění budoucnosti – Koledování a „hříšné“ zábavy – <i>Nesem vám noviny</i>	
Vánoční hodování	278
Symbolické devatero – Staročeská štědrovečerní večeře – O vánočce – Kapr a bramborový salát – Vánoční vůně	
Boží hod vánoční (25. prosince)	281
<i>Tichá noc</i> – Svatá noc – Půlnoční mše – Mše svatá – Vánoční koledy a pastorely – <i>Chtíc, aby spal</i> – „Hej, mistře, vstaň bystře!“ – Pojmenování Ježíše – Tichý svátek	
Štěpán (26. prosince)	287
Svatý Štěpán – Štěpánská koleda a obchůzkové hry – O koledování – Polaz pro koledníky – „Na Štěpána není pána“ – Koně, oves a svatý Štěpán – <i>Hej, hej, koleda</i>	
Zapomenuté svátky	291
Svatý Jan Evangelista (27. prosince) – Mládátka (28. prosince) – Svátky bláznů	
Silvestr a Nový rok	293
Silvestr (31. prosince)	293
Oslavy konce roku – Kdo byl Silvestr? – Lidové zvyky	
Nový rok (1. ledna)	294
Kalendář – Označování letopočtu – Církevní svátky	
Lidové tradice	295
Babí večery – Koláčové slavnosti – Obchůzky se štěstíčkem – Koledování s bukačem a výprask – Novodobé tradice – Symboly novoročního štěstí – O dvanácti měsíčkách	
Tři králové (6. ledna)	302
O svátku Tří králů – Proměna mudrců v krále – Kašpar, Melichar a Baltazar – Klanění králů – Betlémská hvězda – Svátky Zjevení Páně a Křest Páně	
Lidové tradice	305
Tříkrálová voda a křída – Tříkrálové obchůzky – Tříkrálové hry – Novodobé tradice – <i>My tři králové...</i>	

Od Tří králů k masopustu	308
Hromnice (2. února) – Hromnice a svátek Uvedení Páně do chrámu – O úvodu a očišťování – Hromničky – Svíce – Chození s Dorotou	
Masopust	311
Začátek masopustu – Pojmenování „masopust“ – O původu masopustu – Bakchus a Masopust proti Půstu – Církev a masopust – Ostatky – Tučný čtvrtek a zabijačky – Jak vepř Chrochtáček Chrochta závěť udělal – <i>Zabijačka</i> – Ostatkové právo, stárci a chasa – O maskách – Tradiční typy masek – Masopustní úterý – Pochování basy – <i>Masopust, masopust</i>	
„Všechno má svůj konec...“	323
Literatura	325